

АПОТЕОЗ НА ОЧАКВАНЕТО И НАДЕЖДАТА

• Ян-Кишиневската операция и действията на ОФ за развитието на политическия процес в България

Симеон СИМЕОНОВ
председател на
Отечествения съюз

На 28 август т.г., в Руския културно-информационен център, се проведе научна конференция по случай 75 години от Яш-Кишиневската операция на съветската армия през Втората световна война. Организатори бяха фондация „Устойчиво развитие на България“ и „Россътрудничество“.

Обстановката по фронтовете на Втората световна война в Европа, през лятото на 1944 г., се характеризира с масирани настъпателни операции на съюзниците от Антихитлеристката коалиция по всички направления с цел окончателен разгром на фашистка Германия. Главната тежест на военните действия се разиграва на Източния фронт, където Съветската армия громи мощните групировки и отбранителни линии на Вермахта и съюзниците на Германия от Оста по пътя към Берлин. Тежки битки водят

и съюзниците от САЩ и Великобритания на открития Втори фронт след десанта в Нормандия.

На този фон особена стойност за нас, в България, има Яш-Кишиневската настъпателна операция на СА по стратегическото направление на

Балканите. Някои, предимно западни автори, наричат проведената от 20 до 29 август 1944 г., операция Втора, отделяйки като Първа, безрезултатното за СА настъпление от 8 април до 6 юни 1944 г. По своя мащаб и значение тя е една от най-успешните съветски во-

енни операции, завършила с пълен разгром на противника и включена в списъка на Десетте сталински удара през 1944 година.

Във втората Яш-Кишиневска операция Съветската армия разполага с 1 314 200 войници и офицери; 16 000

оръдия, 1870 танка и 2200 самолета.

Германско-Румънското командване изпраща срещу силите на СА 900 000 войници и офицери, 7600 оръдия, 400 танка и 810 самолета. Жертвите и загубите за СА се изчисляват на 67 130 души. 13 197 от тях, са убити, а останалите са тежко ранени или безследно изчезнали.

На стр. 5

Историята между миналото и настоящето

Валентин Вацев

Тъй като Яш-Кишиневската операция е историческо събитие, годишнина от което ние чествуваме днес, ще бъде напълно нормално с това събитие да се заемат преди всичко историците – да очертаят характеристиките на отделните сражения, да подчертаят връзките на това събитие с предишните и със следващите военни стълкновения, да проследят хода на събитията в рамките на операцията, да хвърлят нова светлина върху тяхното историческо значение, а може би (не бих изключил това) в хода на това

„Бъдещето на миналото е подобно.“

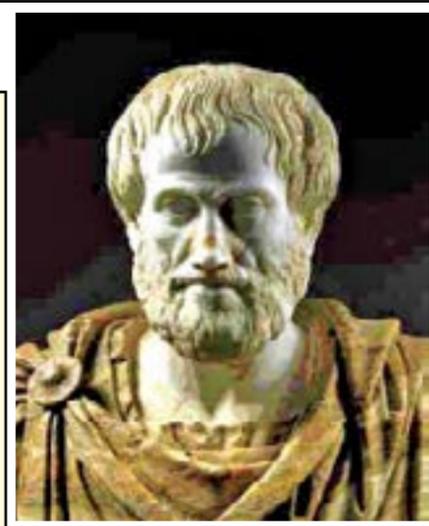
Аристотел

обсъждане да бъдат посочени нови, неразкрити досега исторически факти и детайли, имащи пряко отношение към логическия край на цялата война. Всичко това е работа на историците, а и на мен всичко това не ми е чуждо, предвид характера на моите научни интереси. Но аз искам да представя събитието „Яш-Кишиневска операция“ не само в исторически план, а ако е възможно също и във философско-исторически план.

Шепотът на историята

За тази цел ще се наложи да направя малка крачка в страни и да разгледам различните възможни философски подходи, значения и смисли в самото средоточие на тази вълнуваща дейност, която ние сме се съгласили да наричаме историческо познание. Съкращавайки много силно, тъй като тук минутите са броени и трябва да печеля

време, аз ще споделя с вас, че грубо казано, са възможни два подхода. Първият от тях удобно демонстрира за нас и за всички други слушатели незабравимата Кондолиса Райс, политическа интелектуалка на висок пост в американската администрация. Когато й казали, че Косово не бива да се откъсва от Сърбия, защото е люлка на сръбската държавност, тя леко и весело отговорила „Че кога е било това – 14 век! Много вода е изтекло оттогава.“ Говорейки сериозно и искрено тя неволно е повторила една известна шега на Хегел. В едно свое ранно съчинение той казва, че „Христос е умрял за нашите грехове толкова отдавна, че скоро това вече няма да е истина“. Важно е да отбележим, че там, където Хегел се шегува, Кондолиса Райс е съвсем сериозна – тя искрено вярва, че реката на времето отнася в небитието състоялите се събития, факти и случки, че след протичане на из-

вестно време, всеки факт е нищожен, просто поради своята остарялост. Разбира се, този начин на мислене е характерен не само за политическата интелектуалка Кондолиса Райс, а за твърде много хора, някои от които заемат свръх отговорни държавни политически или културни позиции.

На стр. 7

ЗАЩО ДОЙДЕ ПРОМЯНАТА НА 9 СЕПТЕМВРИ 1944 Г.

Искра БАЕВА

Продължение от миналия брой

Благодарение на съветската победа при Сталинград от началото на февруари 1943 г. Червената армия започва бавно, но неотстъпно да напредва на Запад, което стимулира българската въоръжена съпротива. През 1943 г. в България е създадена Народоосвободителна въстаническа армия (НОВА), която координира действията на партизанските отряди и бойните групи в различните краища на страната. За целта България е разделена на 13 въстанически оперативни зони, командването на които е поверено на Главен щаб. НОВА е съставена от 9 бригади, 35 батальона и отряда, 2 самостоятелни чети и няколко бойни групи.

Всички опити да се отрече значението на въоръжената антихитлеристка съпротива в България са несъстоятелни в светлината и на документите от епохата. Те показват че правителството на Богдан Филев полага неимоверни усилия, за да се справи с партизаните, но не успява. През октомври 1943 г. са приети допълнения към Закона за защита на държавата, които не само разширяват обхвата на наказателните деяния, а и позволяват смъртни присъди и за непълнолетни. В усилията за унищожаване на партизаните е включена и редовната армия, където се създават специалните отряди за бързо реагиране „Асен“. В началото на 1944 г. е учредена жандармерията – специални части за борба с партизаните, подпомагани и въоръжени цивилни групи на т.нар. Обществена сила. Антипартизанската война в България е съпроводена с изключителна жестокост не само срещу партизаните, чийто тела и глави са излагани по мегдани и площади, а на убийците им са давани щедри парични награди. Но и срещу техните ятаците и семействата им. Стига се до убийства на деца, масово изгаряне на къщи и стопански помещения. Но репреси-

И КАКВО ДОНЕСЕ ТЯ НА БЪЛГАРИТЕ

те не съмняват да сломят ваялата за съпротива. Идеите се оказват по-силни от страха и материалния интерес. Съпротивата е българският принос за промените на 9 септември 1944 г.

Днес, 75 години след края на партизанската война в България, заслужава да си припомним имената на партизанските отряди и съединения: бригада „Георги Бенковски“, бригада „Георги Димитров“, бригада „Чавоар“, бригада „Чепинев“, Първа родопска бригада „Георги Димитров“, Втора родопска бригада „Васил Коларов“, Първа софийска народоосвободителна бригада, Втора со-

фийска народоосвободителна бригада, Първа средногорска бригада „Христо Ботев“, Втора средногорска бригада „Васил Левски“, Отряд № 4, Отряд „Август Попов“, Отряд „Ангел Кънчев“, Отряд „Анеци Узунов“, Отряд „Антон Попов“, Отряд „Асен Златаров“, Отряд „Васил Левски“ (Варна), Отряд „Васил Левски“ (Плевен), Отряд „Васил Левски“ (Хасково), Отряд „Васил Левски“ (Пловдив), Отряд „Гаврил Генов“, Отряд „Георги Бенковски“, Отряд „Георги Бенковски“ (Червен бряг), Отряд „Дунав“, Отряд „Дядо Вълко“, Отряд „Народен юмрук“, Отряд „Никола Калънчиев“, Отряд „Никола Паранунов“, Отряд „Панайот Волов“, Отряд „Петър Момчилов“, Отряд „Смърт на фашизма“, Отряд „Стефан Караджа“, Отряд „Хаджи Димитър“, Отряд „Христо Ботев“, Отряд „Христо Кърпачев“, Отряд „Христо Михайлов“, Отряд „Яне Сандански“, Брезнишки отряд, Габровско-Севлиевски отряд, Горнооряховски отряд, Дупниш-

ки отряд, Ихтимански отряд, Кюстендилски отряд „Драговицица“, Омуртагски отряд, Поповски отряд, Радомирски отряд, Рило-пирински отряд, Родопски отряд „Антон Иванов“, Средоречки отряд, Трънски отряд, Търговишки отряд, Царибродски отряд, Шопски отряд, Войнишки партизанска бригада „Георги Димитров“, Войнишки партизански батальон „Димитър Благоев“, Войнишки партизански батальон „Христо Ботев“, Босилеградски отряд „Георги Раковски“, Войнишки партизански батальон „Васил Коларов“, Интернационален войнишки бата-

люк се бора в момента. В конфликта между Германия и Съветския съюз мястото на всеки българин и на всеки славянин е на страната на Русия“. От всичко казано дотук личи, че датата 9 септември 1944 г. не е случайна в българската история, че тя е резултат не само от победоносният ход на Червената армия срещу германския вермахт, а е плод и на усилията, волята и самопожертвователността на хилядите българи, включили се в антифашистката съпротива с различни средства и по различен начин.

Другият важен въпрос, на

който много политици и историци са давали различни отговори, е за характера на събитията на самия 9 септември 1944 г. В социалистическа България 9 септември беше изцяло положително оценяван, но с различно съдържание. През 1947 г. денят е отбелязван като Ден на народната армия, през 1949 г. се говори за Деветосептемврийско въстание, а през 1952 г. вече е Ден на свободата и празник на народната армия, докато от 1963 г. започва да се говори за „победа на социалистическата революция в България“, започнала с народно въоръжено въстание. Тези оценки и празничният статут на 9 септември бяха отречени почти веднага след промените. Още през 1990 г. започна да се говори за 9 септември само като за военен преврат, извършен от военните, осъществили и превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г. През 2004 г., във връзка с 60-та годишнина от 9 септември

който много политици и историци са давали различни отговори, е за характера на събитията на самия 9 септември 1944 г. В социалистическа България 9 септември беше изцяло положително оценяван, но с различно съдържание. През 1947 г. денят е отбелязван като Ден на народната армия, през 1949 г. се говори за Деветосептемврийско въстание, а през 1952 г. вече е Ден на свободата и празник на народната армия, докато от 1963 г. започва да се говори за „победа на социалистическата революция в България“, започнала с народно въоръжено въстание. Тези оценки и празничният статут на 9 септември бяха отречени почти веднага след промените. Още през 1990 г. започна да се говори за 9 септември само като за военен преврат, извършен от военните, осъществили и превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г. През 2004 г., във връзка с 60-та годишнина от 9 септември

който много политици и историци са давали различни отговори, е за характера на събитията на самия 9 септември 1944 г. В социалистическа България 9 септември беше изцяло положително оценяван, но с различно съдържание. През 1947 г. денят е отбелязван като Ден на народната армия, през 1949 г. се говори за Деветосептемврийско въстание, а през 1952 г. вече е Ден на свободата и празник на народната армия, докато от 1963 г. започва да се говори за „победа на социалистическата революция в България“, започнала с народно въоръжено въстание. Тези оценки и празничният статут на 9 септември бяха отречени почти веднага след промените. Още през 1990 г. започна да се говори за 9 септември само като за военен преврат, извършен от военните, осъществили и превратите от 9 юни 1923 г. и 19 май 1934 г. През 2004 г., във връзка с 60-та годишнина от 9 септември

Георги Й. Георгиев

Старите къщи знаят много и могат да разкажат дълго. На нашата улица останаха няколко такива. Точно отсреща е голямата къща на Пенчо и Радка Коеви. На предната стена е изписана годината – 1915. Когато видях, че младата художничка Стефка, внучката им, и приятелят ѝ Асен започнаха да я боядисват, се зарадвах. Млади хора близо до нас. Старата къща сякаш се засмя. А каква трагедия помни...

В началото на май 1925 г. умира жената на Христо Коев, пращан на Стефка. Тази смърт е придружена от гибелта на още четири животи. За погребението от Габрово тръгват направо през Балкана, по черни пътеки, майката на дядо Христо – Неда, сестра му Пенка и съпругът ѝ Христо Махочев. Те не подозират какво ги чака горе на върха. Дебнат ги чакалите на узурпиралите властта на 9 юни 1923 г. Христо Махочев е един от вдигналите се на бунт срещу превратаджите, свалили законната земеделска власт. Той е арестуван и осъден. Излязъл от затвора през 1924 г. и отново е в редовете на борците за социална справедливост. Мой съсед е 97-годишният общар Гуньо Каназирев, който си го спомня. Красив, къдрокос, надарен с артистичен и певчески

СТАРИТЕ КЪЩИ НА НАШАТА УЛИЦА, ПОМНЯТ...

талант млад работник с леви убеждения. Бил душата на обществената дейност в партизанския клуб „Христо Ботев“ в Габрово. Тези, които убиват жестоко Александър Стамболийски, смазват с кръв Септемврийското въстание през 1923 г., ликвидират по списък излязели личности като Гео Милев, Христо Ясенев, Сергей Румянцева и още стотици от столицата и от провинцията. Замислено било да бъде ликвидиран и Христо Махочев. Трагедията се разиграва горе, в Балкана.

Убиват не само Христо, но и съпругата му Пенка и тъща му Неда. Още един живот отлита – неродената рожба на младите. Пенка била бременна. Черната вест стига до Шипка и за мястото на трагедията тръгва кола с три ковчега.

Когато ремонтирахме нашата къща, извадихме датирани тухли от 1886 г. В нея живееше вуйчо Доньо Гунев. Той бе участвал в Септемврийското въстание през 1923 г. Бил работник в една от „свикарниците“, както е надписал своята карти-

на, изложена в градската галерия, художникът Станьо Стаматов. На нея на преден план ясно се вижда вуйчо Доньо, заедно с колеги в работилницата за кавали. Той се гордееше с тази картина, чийто първи вариант висеше на стената в къщата. Когато станеше дума за въстанието, разказваше най-често за неговия страшен епизод в Крънската кория. „Строени са в две редици войници и полици. Едни срещу други. Образува се е тунел, през който прекарваха арестуваните.

От двете страни върху гърдите и плещите ни се стяха ударя с приклади и тояги. Когато стигнеш края на тунела, те изтласкват обратно за още бой. До окървяване. Докато те сломят и отлепят кожата ти.“

Вдясно от нашата къща бе едноетажният дом на Атанас Сорев, загинал във въстанието. Но стената откъм улицата имаше паметна плоча. Наследниците продадоха скромния дом. Новият собственик го събори и построи едноетажна къща с плътна, висока ограда. Обещал да постави плочата, но... не я виждам. Защо? Нали това е знак за историята? Това е паметта на селището. Същото се случи и с паметната плоча на Тинка и брат ѝ Мильо Мишев – жертви на онези години на подем и погром. До старата им къща изникна хотел на три етажа, къщата бе обновенена, но паметната плоча не бе върната на мястото ѝ. Така ли постъпват например в Баден-Баден? Там върху къщите пазят всяка следа от историята. Така е и във Ваймар. Да не говорим за Виена. А в родното градче на Мусолини, който е обесен с главата надолу, се пазят негов паметник и днес. Заличаването на историческите знаци не е европейска практика. Това, изглежда, е българска черта...

От лявата страна на нашата къща е старият дом, в който живеят доцент Гуньо Гунев и съпругата му Мими, бивша учителка. Неотдавна им гостува внучката, която учи в Англия и се омъжи там. И тази паянтова къща (всъщност те са две) помни почтеното дело на дядо Никола – бащата на доцент Гунев.

На стр. 4

ЗАЩО ДОЙДЕ ПРОМЯНАТА НА 9 СЕПТЕМВРИ 1944 Г. ...

се определят като въстанически действия за установяване на нова политическа сила в лицето на ОФ.

По същото време ръководството на ОФ подготвя завладяването на властта в София по класическите рецепти за военен преврат. През нощта на 8 срещу 9 септември армейски части с танковата бригада заемат ключови пунктове в столицата: Министерството на войната, Министерството на вътрешните работи, пощата, телеграфа, радиото, гарата. Акцията е подпомогната от Шопския отряд и софийски бойни групи, които са съсредоточени като охрана в градинката срещу военното министерство. Превратът се осъществява бързо и безкръвно, защото има подкрепата на важни военни части. Така на 9 септември с различни средства в столицата и в страната

се налага новата власт. Всичко това става във време, когато съветската армия навлиза в България, без да срещне каквато и да било сериозна военна съпротива. Съветският фактор играе важна каталитична роля за събитията на 9 септември, но за разлика от другите сателити на Третия райх в България има антифашистки сили, които самостоятелно, без пръка съветска намеса, извършват голямата промяна в дните около 9 септември 1944 г.

За това моят отговор на въпроса дали на 9 септември е извършен поредният военен преврат или властта е извоювана с антифашистко въстание, е, че става дума за съчетание на двете – в София правителството на ОФ идва с преврат, разчитайки на военните от „Звено“, докато в страната властта е поета благодарение на действи-

ята на партизаните и на местните ОФ-комитети. И още една разлика от превратите през 1923 и 1834 г. В София много граждани не наблюдават пасивно ставащото, а се включват в събитията. Дневниковият запис на един от очевидците – литераторът Борис Делчев, показва празничната атмосфера в столицата: „Пред светската легация непрекъсната манифестация. Появяват се първите части от партизанската армия. Здание на легацията окичено с цветя. Към десет часа пристига с кола министърът на вътрешните работи Антон Югов. Министър – бивш тотоноработник. Засмяно, приятно изражение. Дали на младина (той и сега е много млад) този човек не е писал стихове? Има вид повеке на поет, отколкото на политик. Тази власт е ваша“ – заявява той в своята импровизирана

реч от колата. Всяка негова дума се заслушва от спонтанни викове. Глас от тълпата: „Въоръжавайте ни!“ – „Правителството прави всичко възможно, за да въоръжи народа“ – отива Югов. Навред лозунги за Отечествония фронт – спасител на България, за Червената армия, за нова Югославия. Тях повтаря и ораторът. Нестихващи одобрения. Гора от юмруци. Народът акламира армията. Побявяват се първите части от партизанската армия. Здание на легацията окичено с цветя. Към десет часа пристига с кола министърът на вътрешните работи Антон Югов. Министър – бивш тотоноработник. Засмяно, приятно изражение. Дали на младина (той и сега е много млад) този човек не е писал стихове? Има вид повеке на поет, отколкото на политик. Тази власт е ваша“ – заявява той в своята импровизирана

като своя.

На 9 септември 1944 г. е сложен край на едно управление, плог на гва пребрата.

Управление, превърнало България в съюзник на Третия райх, преследвало жестоко политическите си противници, което заради краткотрайното присъединяване на Македония и Тракия е изправило страната пред трета национална катастрофа. То е заменено от коалиционното правителство на ОФ, което въстановява политическия плурализъм и Търновската конституция, включва българската армия в заключителния етап на войната и започва нов етап в социално-икономическото развитие на България. Така изглеждат нещата на 9 септември 1944 г., когато е оповестена новата „народнодемократична“ власт.

На стр. 4

Той не е бил комунист, но като толстоист имал ясна филозофия – да помага на хората в беда. Затова станал един от най-надеждните помагачи на нелегалните. Носел им храна с волската си кола. Бащата на Мими също бил деен участник в Септемврийското въстание, но в Пазарджишкия край.

Срещу нас са двете къщи на братя Гарбатулови. Покривът на едната е нормален, а другият е плосък, без таван. И тази стара къща, чийто покрив ме е впечатлявал винаги, разказва своята история. Научих я от моя съсед и звънар на камбаните на храм-паметника „Рождество Христово“, които огласят квартала ни в празнични и делнични дни. Дечко Гарбатулов ми разказва, че тяхната къща е строена нормално, но чичо му през 1923 г. стигнал до покрив и се включил в готвеното въстание. След погрома и побойщата ги затворили в Казанлък. Чичо му успял да прати бележка от няколко думи: „Покрийте къщата така както е. Ние едва ли ще се върнем живи.“ И така закрепили покрива едва ли не на право на носещите стени.

На нашата улица, веднага след пресечката ѝ с улица „Стефан Орешков“, е къщата на Косекови. Покривът ѝ прилича на къщите в Унгария – без изнесени навеси. Тя помни нощни блокади на полицията, слушането на агенти и тайни доносници, внезапни арести през годините на фашизма в България. На 9 септември 1944 г. от затвора се завръща Христо Косеков и става кмет на Шипка.

Тотю Косеков разказваше с приглушен глас как са спасили двама габровски партизани. След завързал се кръвав бой с полицията в Балкана на 1 февруари 1943 г. Иван Чакалджиев (Славчо) е провизан от куршуми на две места. Сам не може да направи и крачка. Пренасят го с носилка в къщата на Стойо Ко-

заните ще бъдат открити. Тотю предприема рискован ход. Разчита че постовият войник може да им помогне. И той тръгва към поста. Край гората вижда още двама от войниците. Единият го посреща и той поверливо му разказва, че у тях има ранен партизанин и ако започне претърсване, ще стане страшно.

В това време Тотю и Доктора, натоварени с провизи и завивки, се изнасят покрай реката до отдалечената ножарска работилница.

В началото на октомври 2010 г. нашата улица се изпълни с хора и коли, които отиваха към храм-паметника. След известно време приятна музика

подлагат на ужасни мъчения, за да му покажат, че ако не преклони глава, го очакват по-тежки страдания. Добри е уважаван майстор във фабрика „Ильо Балгариев“ в Габрово. Домът му е мястото, където намират подслон най-изявените антифашисти. Той и брат му Дончо са ятаци на партизаните. В неговата къща се срещат Митко Палазов и баща му, преди момчето да отиде в Балкана. Полицията е по следите на Карталов. Един ден в края на февруари 1943 г. Добри и съпругата му се съгледват да отиват на сватба. В обичайната сутелня не усещат как полиците нахълтват в къщата и се хвърлят върху снажния, празнично веселб наблюдаваха множество гости от града и други населени места.

Нашата улица носи името на Добри Карталов, синдикалист и антифашист. Родният му дом е на съседната улица, кръстена на по-малкия му брат Дончо Карталов. В старата къща днес живее сестра им – кака Иванка Карталова. Всеки ден се срещаме с нея. Тя не е словоохотлива. Веднъж ми показа снимки на братята си. Добри бил още юноша, когато му възлагат да прекоси Балкана и да занесе съобщение на Шипченския революционен комитет до Габрово, че Казанлъшко се е вдигнало на въстание. През 1934 г. го арестуват и

и весели сватбени подвиквания огласиха махалата. Една от правничките на Косекови сключваше църковен брак с младоженец от Англия. Празничната веселба наблюдаваха множество гости от града и други населени места.

Нашата улица носи името на Добри Карталов, синдикалист и антифашист. Родният му дом е на съседната улица, кръстена на по-малкия му брат Дончо Карталов. В старата къща днес живее сестра им – кака Иванка Карталова. Всеки ден се срещаме с нея. Тя не е словоохотлива. Веднъж ми показа снимки на братята си. Добри бил още юноша, когато му възлагат да прекоси Балкана и да занесе съобщение на Шипченския революционен комитет до Габрово, че Казанлъшко се е вдигнало на въстание. През 1934 г. го арестуват и

след три ареста, през различни години преди Девети септември, Шипка е била комуна. Хората са приемали тези победи като истински народоувластие. Нека днешните посетители на обновеното и разкрасено кметство знаят, че основният камък в сградата е положен по време на управлението на комуната и конкретно от Васил Адървов, който е бил тогава кмет.

След три ареста, през различни години преди Девети септември, Шипка е била комуна. Хората са приемали тези победи като истински народоувластие. Нека днешните посетители на обновеното и разкрасено кметство знаят, че основният камък в сградата е положен по време на управлението на комуната и конкретно от Васил Адървов, който е бил тогава кмет.

ЗАЩО ДОЙДЕ ПРОМЯНАТА НА 9 СЕПТЕМВРИ 1944 Г. ...

Втората половина на българския XX в. започва от 9 септември 1944 г., защото на тази дата е поставено началото на пътя към новата социално-политическа система, наречена по-късно социализъм. Този път, също както и изминатият до 9 септември 1944 г. не е никак лесен и безпроблемен. Той минава през вътрешнополитически борби и противопоставяния, отражение на външнополитическото еволюция в отношенията между Запада и Изтока в Антихитлеристката коалиция – от военно сътрудничество към следвоенна Студена война, през политически репресии първо срещу противници, по-късно срещу съюзници и дори съпартийци, през законодателна смяна на собствеността и насилствено коопериране. Но в края на

краищата с цената на всичко това България тръгва по пътя на ускорената модернизация, която я трансформира от изостанала аграрна страна в индустриална държава. Социалните трансформации изграждат социалистическата социална държава, в която социалните различия са силно намалени, а милиони хора получават възможност за индивидуално развитие. Това е изворът на толкова атакуваната днес носталгия по социалистическото минало.

Днешните отрицатели на социализма няма как да избягат от оценката на зрителите на БНТ в национална анкета от 2010 г., че 9 септември 1944 г. е най-значимото събитие на XX в. Тази обществена оценка се дължи не на илюзии, а на фактите, които говорят, че след тази дата България става икономически развита държава с тежко ма-

шиностроене, химическа промишленост и металургия, със заводи за полупроводници и изчислителна техника, че българи участват в международни космически програми, развива се консервна, текстилна, дървопреработваща промишленост, създадена е едро машинизирано земеделско стопанство с високи добиви и екологично чиста продукция, многобройните предприятия на местната индустрия дават поминък на населението в по-слабо развитите райони, за да не се налага да напускат в търсене на работа, осигурена е работа за всеки, училищната мрежа обхваща всички населени места, а образованието е безплатно от първи клас до университета, културата е достъпна, благодарение на широката мрежа от кина, галерии, музикални оркестри и състави, театри във всеки окръжен

център, оперите и да не забравяме – националната мрежа на самодейността, с разнообразна национална и местна преса, създадени са условия за масов спорт, върху който стъпват високите спортни постижения, с безплатна медицинска помощ, да не говорим за почивните домове в планината и на морето, които осигуряват на мнозинството българи възможност за пълноценен годишен отдих.

Всичко това, независимо от множеството проблеми и недостатъци, с които бяха съпроведени тези постижения (липсата на политически и граждански свободи, проблеми с ефективността и качеството на продукцията и т.н.), стана възможно едва след 9 септември 1944 г. Осигурената социална грижа и защита за всички български граждани създаде предпоставките онова общество да бъде наречено

социалистическо, макар и без политическа демокрация. Затова хиляди българи имат пълното право тази есен тържествено да отбележат 75-годишнината от 9 септември 1944 г. Тази дата е празнична за онези, които оценяват историческото значение на преобразованията, донесени на тях и техните семейства много добри неща, а на България големи успехи.

Нека оценим по достойнство значението на 9 септември 1944 г. като водораздел в българския XX в. и дадем на всеки български гражданин правото сам да преценява дали да празнува или не, да помисли какво е било постигнато в социалистическа България и на каква цена, какво от доброто бихме искали да запазим и днес и в бъдеще. Това, поне според мен, ще бъде истинската оценка за 9 септември 1944 г. седем и половина десетилетия по-късно.

АПОТЕОЗ НА ОЧАКВАНЕТО И НАДЕЖДТА

Германо-Румънските загуби възлизат на 135 000 войници и офицери – убити, тежко ранени или безследно изчезнали. Пленниците наброяват 208 600 войници и офицери. Втората Яш-Кишиневска операция на Съветската армия по своя характер е настъпателна. В нея участват частите на Втори и Трети Украински фронтове, Черноморския флот и Дунавската военна флотилия), срещу силите на Оста, групирани в Южна Украйна (47 дивизии), които отбранява районите на Яш и Кишинев през Втората световна война.

През м. август 1944 г. се създават благоприятни условия за нанасяне на решаваш удар по Балканското направление. Немското командване е принудено да прехвърли 12 дивизии в Беларус и Украйна и по този начин отслабва мощта на групата армии „Южна Украйна“. Допълнителна слабост е покриването на фланговете от по-слабо боеспособната румънска армия. На 20 август съветските войски пробиват противниковата отбрана и за 5 денонощия обкръжават и разгромяват 22 дивизии (около 256 000 души са убити и пленени). Съветските войски преминават в дълбоко настъпление и преследване по Дунавското стратегическо направление.

На 23 август 1944 г., в Букурещ, избухва въстание на антифашистски сили и е извършен преврат, свалил от власт ген. Йон Антонеску. Превратът е подкрепен от крал Михай I, който започва арест на прогерманските генерали и офицери и отправя ултиматум към немците да напуснат Румъния, която капитулира и излиза от Оста. Немците не се подчиняват. На 24 август те бомбардират масирано Букурещ с цел потушаване на въстанието. Тогава новото правителство се обръща с молба към СССР за помощ и веднага са насочени от командването на СА 50 дивизии за прогонване на германците и освобождаването на Румъния. Останалите съветски дивизии доунищожават немските и румънски войски, попаднали в обкръжение и откъснати от стратегическите бази. Съветската армия, в лицето на Втори Украински фронт, влиза в Букурещ на 31 август – два дни след прикличване на Яш-Кишиневската операция. Към този момент войските на Трети Украински фронт, подкрепени от Черноморския флот и Дунавската флотилия, вече се намират

на границиите на България. Съветската армия навлиза

в Румъния и част от Унгария, и се създават предпоставки за навлизане и в България, Югославия, Албания и Гърция. Яш-Кишиневската операция оказва огромно влияние на по-нататъшния ход на войната на Балканите. В нейния ход са разгромени основните сили на групата армии „Южна Украйна“, извадена е от войната Румъния, освободена са Молдова и Измаилска об-

ластта на Украйна. На 12 септември 1944 г. е подписано в Москва, от името на Съюзените народи, примирието с Румъния. Пълното освобождение на Румъния приключва в края на м. октомври същата година в резултат на Букурещко-Арадската операция.

Обстановката в България и развитието на политическия процес.

Горещо е лятото през м. август 1944 г. в България и не само поради годишния сезон. Гори и гърми под краката на управляващата прогерманска политическа клика, водена от Регентския съвет, послушното Народно събрание и бездействието на министър-председателя Иван Багрянов.

След десанта на съюзниците в Нормандия и победоносна Яш-Кишиневска настъпателна операция на СА по Балканското стратегическо направление, създадена от хода на бойните действия и предстоящото навлизане на Червената армия на българска територия. Българските власти се гърчат, както от нарастващи съветски дипломатически натиск и същевременно страх от окупация от Германия (по подобие на случилото се в Унгария), така и от все по-

голямата безпомощност на легалната буржоазна опозиция да намери удовлетворително решение и нарастващи апетити на ОФ опозицията за самостоятелно завземане на властта. През лятото на 1944 г. са преодолен и някои разминавания и недоразумения между позициите на Заграничното бюро в Москва и вътрешното ръководство на БРП /к/ по тактиката на вза-

да се случи с легални средства и договори. Започват активни политически совазки и действия за промяна на външнополитическия курс и облекчаване на вътрешно-политическите репресии от правителството на Багрянов. Очертават се реални възможности за взаимодействие между легалната опозиция и нелегалния ОФ, който междувременно се легализира чрез няколко активни политически действия като подписите на 4 дейци на ОФ под обща с представители на легалната опозиция Декларация до регентите от 7 август за: „коренна промяна на външната политика, спазване на Конституцията и създаване на народно правителство, ползващо се с доверието на целия български народ“. Успоредно с инициативата на легалната опозиция, на 2 август 1944 г., НК на ОФ депозира в правителството документ, озаглавен „Предупреждение“ и подписан от 33 представители на БРП, БЗНС „Пладне“, „Звено“, БРСДП, независими общественици, който има програмен характер и заявява за власт.

Буржоазните политически кръгове и среди около двореца проумяват вече ясно, че

Към средата на август политическата обстановка в страната става все по-напрегната. Германофилският Цанков подготвя преврат, осуетен от властите. В извънредната сесия на Народното събрание (17-23 август 1944 г.) речите на премиера Багрянов и външния министър Драганов не дават надежда за промяна. Правителството започва мащабно настъпление срещу разрастващото се партизанско

движение. Напрежение създава и скъсването на дипломатическите отношения на Турция с Германия. Известни са усиленията на Чърчил да включи Турция във войната чрез окупация на България. В резултат на Яш-Кишиневската операция Румъния е извадена от войната. Съветските войски са на българската граница. Съобразено и с указанията на Георги Димитров от Москва от 20 август, делегация на НК на ОФ в състав Иван Пашов, Рачо Ангелов, Христо Стоянов, Никола Петков, Григор Чешмеджиев и Димо Казасов прави посещение при премиера, в Боровец, на 24 август, с искане да предаде властта на ОФ. С този акт организацията, като цяло, за първи път се изявява като легална политическа сила и като такава води разговор с министър-председателя. Политбюро на БРП ползва акта, за да докаже, че всички възможни конституционни опити за съставяне на правителство на ОФ са изчерпани и да оправдае въоръжените си действия. Елиминирането на конкурентите на ОФ за властта стават все по-реални. На следващия ден НК на ОФ издава позив „с чиста съвест“, че само правителство на ОФ може да спаси страната и е настъпил моментът народът и армията да поемат отговорност в свои ръце. На 26 август 1944 г. е обявено, че страната се връща към неутралитета. Регентите се ориентират към правителството от легалната опозиция извън ОФ, а ЦК на БРП, с Окръжно №4, поставя задачата властта да се завзема от ОФ. Върви подготовката за навлизане на съветските войски в България.

В тази обстановка, в края на август, регентите изиграват последната си карта. Съставят правителство, което трябва да извърши безболезнено завой във външната политика, да е приемливо за Антихитлеристката коалиция, да сключи примирие със западните съюзници, (с които България е в състояние на война от 13 декември 1941 г.) и да не позволи на СА да влезе в България. Регентите се срещат на 27 и 29 август с представители на легалната опозиция и се договарят еднотрушно за един коалиционен кабинет, в който да влязат и представители на комунистите. За министър-председател е предпочетен Константин Муравиев от БЗНС „Врабча“. Становището на НК на ОФ спрямо показаната за участие в правителството е категоричен отказ.

АПОТЕОЗ НА ОЧАКВАНЕТО И НАДЕЖДАТА

От стр. 5

НК на ОФ вече е не само важен участник в политическия живот, но и прави важна стъпка към разширяване на своята социална база в този тежък момент. На 30 август НК се обръща с Манифест към българския народ и армия за „незабавна смяна на правителството на Багрянов с кабинет на ОФ“ като за първи път, разгърната в 16 точки, представя своята програма, около която да обедини широки народни слоеве. Манифестът допълва и разширява в лява посока Програмата на ОФ от 1942 г. За вземането на властта вече не се разчита на Указ на регентите (между впрочем на 30 август те възлагат съставянето на правителство на Константин Муравиев), а се прави възвание до гражданите и войниците да завземат властта с комитети на ОФ. В този дух е и Заповедта на Главния щаб на НОВА към партизанските отряди от западна България „да слизат

Професор доктор Коста Пеев, председател на направление „Обществена дипломатия“ и Олга Широкова, представител на Росътрудничество приведстваха участниците във форума.

бюро на ЦК на БРП решава главният удар да стане на 7 срещу 8 септември като се предхожда от масови политически акции, организирани от ОФ на 4 или 6 септември. Впоследствие датата е отложена поради недос-

760 комитети на ОФ с близо 3370 членове. До същата дата в ръцете на ОФ са 172 села и 20 града.

На 6 септември има два опита за легално прехвърляне на властта на ОФ – сутринта

е обявена войната, а същият ден, вечерта, военният министър Иван Маринов, кани в кабинета си регентите с настояване властта незабавно да бъде предадена на ОФ. Получава отказ като се предлага комунистите да заемат 4 свободни кресла, отредени за тях в кабинета на Муравиев. Получава се информация в Москва при Георги Димитров от военната секция на НК на ОФ, (където участват и военните от „Звено“), че се водят разговори с военния министър Иван Маринов за сваляне на правителството. В случай на неуспех военният център ще даде заповед за въстание. С цената на три дни закъснение след обявяване на войната, Съветската армия навлиза в България на 8 септември 1944 г. в 9.35 ч., когато вече е ясно, че ОФ и военните имат готовност да извършат преврата срещу Муравиев.

Превратът

На 8 септември 1944 г. е съгласуван съставът на кабинета на ОФ – сутринта, на последното нелегално заседание на Политбюро и след обяд, на

заседанието на НК на ОФ. В последното участват само членовете от създаването му през 1943 година. Все пак има и някои промени – отсъстват Кирил Драмлиев и Димо Казасов. БРП е представена на по-високо равнище от Добри Терпешев. Новото лице по предложение на Кимон Георгиев е Дамян Велчев. Известно е разпределението на креслата в коалиционния ОФ кабинет с министър – председател Кимон Георгиев, („Звено“) – по четири представители на БРП, БЗНС „Пладе“ и „Звено“, двама представители на БРСДП и двама независими интелектуалци.

На 8 срещу 9 септември 1944 г. военните, спечелени за делото от ОФ, извършват преврат в София като завършват момент на започналото няколко дни по-рано овладяване на властта от ОФ комитети в страната и столицата. На 09.09.1944 г. в 6.25 ч. от страдата на Министерството на войната, по радиото, Кимон Георгиев огласява Прокламацията на правителството на ОФ.

На Девети септември 1944 г. равнопоставената политическа коалиция ОФ на дейци от ляво-центристки политически партии, патриотични обществено-политически организации и отделни личности, застава начело на страната като единствена политическа конфигурация, която може да удовлетвори изискванията на българския народ и съюзниците от Антихитлеристката коалиция и да осигури трансформацията в България на 8 септември 1944 г. в 9.35 ч., когато вече е ясно, че ОФ и военните имат готовност да извършат преврата срещу Муравиев.

Събитията в България от края на август и началото на септември 1944 г., са пряко следствие от победоносната Яш-Кишиневска операция и настъпването на Червената армия на Балканите.

и вдигат народа на въоръжено въстание“ за власт на ОФ. Правят се опити за вкарване на клин в ОФ от Константин Муравиев като определя 3-4 министерски кресла за представители на ОФ. Той получава отказ и обявява своето правителство на 2 септември 1944 г. Правителството, вместо скъсване на отношенията с Германия, обявява пълен и безусловен неутралитет. Започва и сепаратистки преговори с англо-американските съюзници (без СССР) в Каиро, за сключване на примирие и осуетяване влизането на СА в България.

Същевременно върви подготовката за главния удар

– завземането на властта в София. На 2 септември Полит-

татъчна подготовка за 8 срещу 9 септември.

На 5 септември 1944 г. Съветският съюз обявява война на България, но съветските части не навлизат в България. Целта е да се ускори вътрешната промяна в страната и да се осуетят сепаратистките преговори в Каиро. Така Сталин спазва договореностите със САЩ и Англия войските да не променят режимите в държавите. Обявяването на войната катализира политическите процеси особено в северна България. През нощта срещу 6 септември ОФ комитети завземат властта в първите селища в Свищовско, дн. Монтанско, Русенско, Силистренско, Севлиевско и други. В периода до 8 септември в страната функционират

От стр. 1

Тук описвам една дяла историческа парадигма, която се основава на простата аксиома, че историята е това, което е било и което никога вече няма да бъде, че историята е въшност килер, в който времето утаява някога важни, а днес безсмислени и затова никому ненужни стари боклуци. Незначителността на нещата, според тази парадигма, идва с времето и така историята се представя като едно огромно гробище, в което намират своя интерес само окончателно завършените чудаци.

Аз съм привърженик на обратната парадигма, която се изказва всъщност просто – историята е вечно актуална, вечно насъщна и вечно продуктивна. Или както би казал А. Тойнби „Историята е съвкупност от неща, за които вече е доказано, че са възможни, защото веднъж вече са се случили.“ В този смисъл историкът, изучавайки вечната актуалност на състоялото се, се изхитрява да гледа през него към предстоящото бъдеще, така окончателният предмет на историческото изследване не е килерът с ненужни неща, а предстоящото бъдеще, спрямо което историческото познание е просто една хитрост да погледнем в него. „Бъдещето на миналото е подобно“ – това предупреждение на Аристотел е вечно актуално. По този начин историците са хората, които просто имат слух да чуят шепота на историята – защото историята винаги нашепва нещо. Но Кондолиса Райс и Сие просто нямат слух. Историята шепне винаги не за отминалото, а за настоящето и бъдещето, но не всички я чуват. Затова, впрочем историците са чудаци – хора, които чуват гласове. Воден от тази вървя историята винаги, аз бих си поставил въпроса елемент на каква геополитическа събитийност е Яш-Кишиневската операция, какво е станало тогава, но не от гледна точка на общия ход на войната, а от гледна точка на трансисторическите измерения на великата геополитика, характеризираща общите очертания на човешката цивилизация?

Границата на атлантизма и континентализма

Мога да твърдя, че по причина на и благодарение на успеха на тази операция, въоръжените сили на СССР поемат южната посока, векторът на който ги води към полуострова, на който живее (Балкански полуостров) и към страната, в която живее (България). В резултат на успеха на тази операция се променя нещо много съществено в света изобщо: геополитическата граница, разделяща сърцевинната земя (или Хардленда), т.е. „Географската

ос на историята“ според заклетия враг на всичко руско, бащата на атлантизма, сър Хелфорд Макиндер, от земите на Римланда, т.е. крайбрежната ивица на мегаконтинента Евразия. Съвсем просто казано, може да се твърди, че в резултат на успеха на тази операция съдбовната граница, разделяща земите на атлантизма от земите на континентализма минаваше там, където й беше мястото – по билото на Родопите, пре-

Тук искам да подчертая съвсем ясно и твърдо – границата между атлантизма и континентализма преминаваше по билото на Родопите не само и не просто, защото така се договориха Сталин, Чърчил и Рузвелт. Преди да влезе в сила прави възможен този консенсус – силата на оръжията на Съветската армия, която, проследявайки по своя път, ука-

ван от нейното командване и въплъщаващ базовата логика на войната, чертаеше границите между атлантизма и континентализма.

На това място хора, които не са се занимавали сериозно с геополитика могат да запитат високомерно: „Какво значение има всичко това при отсъствието на СССР, защо това е важно след великата Руска катастрофа и след като вие сами признавате, че основната геополитическа граница е била по билото на Родопите, където тя някога наистина е минавала (някога, но вече не и това скоро няма да е истина), какво значение има всичко това, след като на мястото на колебаещия се Айзенхауер, днес е лишият от всички колебания Тръмп, а на мястото на железния Чърчил, днес вече е наистина не съвсем железния Джонсън“? Ето, тук стават важни различията между описаните от мен по-горе философски концепции за историята. Да, истина е, че смисълът на класическите геополитически категории атлантизъм и континентализъм е донякъде позабравен от широката публика и същата тази широка публика на Запад, водена от

западните лидери на мнения, не е спряла да се надява и да очаква, че геополитическата граница, която описа досега, ще се придвижи още по на север и на изток. С тази цел атлантическият блок НАТО планира да концентрира още по-голямо количество въоръжени сили, в още по-голяма близост, до държавната граница на РФ.

От друга страна обаче геополитическите граници на Русия, получени след разпада на

СССР макар и такива, каквито са, изглеждат силно проблемни. Аз мога, впрочем, да разбера зле формулираното безпопечение, царящо в ръководството на Атлантическия блок – днешните геополитически граници на Русия са там, където са, но изглеждат все по-проблемни, все по-незачителни и някак все по-неубедителни.

Светът, като че ли е същия,

каквото се получи след разпада на СССР, но поддържането му в същата форма изисква все по-големи ресурси и все по-трескави усилия.

Не беше толкова отдавна времето, когато споменатата вече Кондолиса Райс, с изящество на Харвардски възпитаник, формулира като че ли истината на епохата – „Зоната на влияние на РФ съвпада с територията, очертана от нейните държавни граници“. Това беше неотдавна, а толкова много неща се промениха. Русия вече има зона на влияние и в рамките на тази зона на влияние тя, меко казано, съвсем не е безпомощна. Северната граница на РФ очевидно не се е променила, но зоната на влияние на Русия там се простира не само до маршрутите на Северния Морски Път, а много по-надалеч на север. Източните граници на Русия завършват там, където започват границите на централно-азиатските републики, но затова пък афганските талибани уж неволно съобщават, че са на път да се разобрат с Русия. На запад, зона-

Събитията през последните 30 години като че ли дадоха основание на различни западни (предимно англосаксонски) мечтатели за всякакви хипотези. Един от тях виждаше утрешния свят като изграден върху руините на Русия и за нейна сметка. Друг усия да види в бъдещето окончателната и необратима победа на англосаксонския модел в целия свят, а трети реши да суспендира историята, обявявайки нейния край. Нито една от тези хипотези не се сбъдна, историята продължи и навлезе в своя постглобален етап – появи се свят, зареден с видимо предстоящи промени, който съвсем скоро обещава да анулира всички визии на света без Русия.

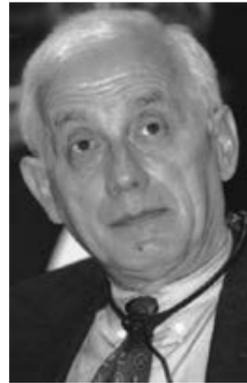
Завръщайки се към началото, и закръгляйки по този начин основната си мисъл, аз няма как да бъда много оригинален. Оказва се, (и е странно как някои не разбират това) че Аристотел все пак е бил прав, пророчески твърдейки, че „Бъдещето на миналото е подобно“. Именно подобно – не същото, а подобно, формата е друга, същността е същата. Нова Яш-Кишиневска операция няма как да има, но събитията, които по своя смисъл дават предпоставки за разширяването на границите на континентализма, се множат пред очите ни. Очертава се интересен свят и най-интересното в него е именно геополитическия ренесанс на Русия.

ИСТОРИЯТА МЕЖДУ МИНАЛОТО И НАСТОЯЩОТО

Историята като свидетел

ДЕВЕТИ СЕПТЕМВРИ КАТО ИСТОРИЯ,

Панко Анчев

Продължение от брой 35

БКП действа ловко и в максимална степен използва удобствата, които й дава всеобщото изборно право и парламентарната демокрация, за да върши своята най-важна работа по подготовката на предстоящата социалистическа революция. Партията е осъзнала, че най-важното е да подготви пролетариата и всички, които са недоволни от властта – особено в навечерието и по време на Втората световна война, за революцията. Тя чувствително разширява влиянието си в обществото и се превръща в реална алтернатива на властта. И то дотогава, че властта истински се страхува от нея и дори в навечерието на въстанието я кани да се включи в правителството на К. Муравиев. Всички виждат, че без комунистите и Отечествения фронт никое правителство няма да е легитимно и да представлява волята на цялото общество. Това го потвърждават и чуждестранни дипломати и наблюдатели, работещи в България.

Всичко е постигнато в изключително тежки и опасни условия, в които и най-малката грешка се заплаща скъпо и прескъпо, с кръвнина дори. Да не забравяме, че тогава големият проблем не е каква да бъде държавната субсидия за партиите, а как да се запазят хората от разстрел и бесило. Въпреки това, се извършва огромна работа. Тя бива възможна и успешна, защото осъществява практически идеологическите принципи, на които служи БКП. Идеологията предава от грешки и фатални компромиси.

Революционната ситуация
Тя настъпва дори и тогава, когато политическият субект, призван да ръководи и изразява революционната класа, не е готов за нея, не я очаква или нехае за задълженията си

БЪДЕЩЕ И УРОК ЗА ДНЕС

пред историята.

Изглежда лесно и напълно предвидимо да обявяваш въстание и да слагаш началото на социалистическата революция, когато съветската армия е почти на границата и всеки момент ще влезе в България. Но е лесно само привидно и ако не познаваш реалната ситуация и международната обстановка, както и състоянието на властта в България и нейната сила и съпротивителни възможности. Или ако си злонамерен историк и политик. Защото революцията идва не на щиковете на руските войници, а

татъчно и са достойни за целите и задачите, които историята им поставя.

В готовност

В книгата си „Деветосептемврийската социалистическа революция 1944“ (С., 1981) Славка Петрова подробно и с богата фактология проследява подготовката и провеждането на всенародното въстание. Тази книга е написана от добросъвестен автор, с познаване на проблематиката, задълбочено, аналитично. Затова и аз тук използвам някои от фактите, които се цитират и изследват.

На 26 август 1944 г., непосредствено след приключване на Яш-Кишневската операция, когато пътят на Червената армия към Балканите вече е открит за победоносния ѝ ход, ЦК на БКП решава да започне непосредствената подготовка на въстанието. Славка Петрова твърди, че тогава ЦК няма „сигурна информация за много съществени страни от международните условия, създаващи се на Балканите“. Все още не се знае дали и при какви условия Червената армия ще премине през България. Под въпрос е поведението на българското правителство и регентството спрямо СССР и съюзниците. Затова и всяко действие трябва да е строго премерено, от лично обмислено и приложено точно навреме и на място. Срок за въстанието не е определен.

Кои са тези сили?

Най-напред това е Народоосвободителната въстаническа армия (НОВА), състояща се в края на август от 9 бригади, 35 отряда, две самостоятелно действащи чети и стотици бойни групи. Почти цялата страна е покрита от подразделения на НОВА. НОВА е добре организирана и боеспособна военна структура, готова при нужда да се сражава срещу противник. Мобилизират се годните да носят оръжие комунисти. Сред правителствената войска работят законспирирани ядра от офицери и войници, подкрепящи Отечествения фронт и идеята за революцията. На страната на НОВА и на бъдещите въстаници е техния висок морален дух, волята

за победа и вярата, че тази победа е за доброто на народа. Правителствените военни сили са разколебани, демобилизирани, обезверени.

За избягване на гражданска война

За ЦК на БКП и Отечествения фронт от изключителна важност е въстанието да бъде общонародно, да се подкрепят от най-широките обществени слоеве, да е прието практически от целия народ. В противен случай е възможно то да предизвика гражданска война. Затова и назначаването на правителството на Константин Муравиев (2.IX.1944) породи опасността, както пише и Славка Петрова, за „отлив на дребната селска буржоазия от ОФ, от разцепление в самия Национален комитет на Отечествения фронт. Формулата на правителството бе такава, че бе възможно определени антифашистски среди да се съблязват и поварят, че властта приема реални стъпки за сключване с Германия и установяване на демократично обществено устройство. Изкушението е доста силно. От него може да се предпази единствено политически зрелият и умеещият да преценява политическата ситуация, тенденциите в нейното развитие; но най-вече да различи доста високо и обхваща различни социални слоеве – то не е само сред пролетарските среди.

Това се вижда и осъзнава от официалната власт, която практически е изгубила позициите си и отчаяно се мъчи с всякакви средства да се запази и укрепи.

В тези напрегнати дни се проявява политическата зрелост на ръководството на въ-

станието. Освен че провежда чисто военно-организационната подготовка, то действа „дипломатически“, с политически средства, за да се озвучи авангардът на въстанието и революцията, да се легитимира той пред обществото, за да може да изпълнява по-късно свободно и с подкрепата на масите своята власт. На 24 август делегация на Отечествения фронт посещава Багрянов и открито заявява, че „днес България може да бъде спасена само от едно правителство на Отечествения фронт, който, представлявайки народа, единствен може да има доверието и силите, които днес чертаят съдбините на света и от които зависи съществуването на България“ (цит. по „Деветосептемврийската социалистическа революция 1944“, с. 204).

За избягване на гражданска война

За ЦК на БКП и Отечествения фронт от изключителна важност е въстанието да бъде общонародно, да се подкрепят от най-широките обществени слоеве, да е прието практически от целия народ. В противен случай е възможно то да предизвика гражданска война. Затова и назначаването на правителството на Константин Муравиев (2.IX.1944) породи опасността, както пише и Славка Петрова, за „отлив на дребната селска буржоазия от ОФ, от разцепление в самия Национален комитет на Отечествения фронт. Формулата на правителството бе такава, че бе възможно определени антифашистски среди да се съблязват и поварят, че властта приема реални стъпки за сключване с Германия и установяване на демократично обществено устройство. Изкушението е доста силно. От него може да се предпази единствено политически зрелият и умеещият да преценява политическата ситуация, тенденциите в нейното развитие; но най-вече да различи доста високо и обхваща различни социални слоеве – то не е само сред пролетарските среди.

Това се вижда и осъзнава от официалната власт, която практически е изгубила позициите си и отчаяно се мъчи с всякакви средства да се запази и укрепи.

В тези напрегнати дни се проявява политическата зрелост на ръководството на въ-

станието. Освен че провежда чисто военно-организационната подготовка, то действа „дипломатически“, с политически средства, за да се озвучи авангардът на въстанието и революцията, да се легитимира той пред обществото, за да може да изпълнява по-късно свободно и с подкрепата на масите своята власт. На 24 август делегация на Отечествения фронт посещава Багрянов и открито заявява, че „днес България може да бъде спасена само от едно правителство на Отечествения фронт, който, представлявайки народа, единствен може да има доверието и силите, които днес чертаят съдбините на света и от които зависи съществуването на България“ (цит. по „Деветосептемврийската социалистическа революция 1944“, с. 204).

ГОЛЯМАТА ЛЪЖА ЗА ЕВРОПА

Откъс от книгата на Филип дьо Вилие „Дръпнах веригата на лъжата и всичко си дойде на мястото“

Продължение от миналия брой

НЕУДОБНИЯТ БАЩА

„Днес в Германия, пише Дьо Вилие, научните среди знаят истината. Аз ще разкрия един смразващ исторически труд, чието заглавие, преведено на френски, е: „Речник на лицата от Третия Райх. Кой какъв е бил преди и след 1945 г.“ Това е резултатът от една старателна 25-годишна работа върху националсоциализма, извършена от Ернст Клее, историк с препоръка на нацисткия период. Той е описал към 4300 имена от социалния елит в лоното на „личностите“ на нацисткия режим, „включително онези, които са заемали важни постове преди 1945 г.“ На страница 221 е шокът: биографичният фиш на Валтер Холщайн, който се представя така: „Холщайн, Валтер. Юрист 17.11.1901 Майнц. Начиня от 1927 г., институт „Кайзер Вилхелм“ по частно, външно и международно право в Берлин. 1930 г. Преподавател в Ройкок. Според Хаммерщайн (Гьоте), член на Националсоциалистическата федерация за ПВО, Националсоциалистическата федерация за народно благоденствие и Федерацията на юристите националсоциалисти. 1941 г., преподавател по търговско, трудово и икономическо право във Франкфурт, декан“. Според Хайбер (Професор, с.360), в началото на 1944 г. университетът предлага Холщайн на Федерацията на преподавателите националсоциалисти, като

квалифициран националсоциалистически офицер инструктор, имаш офицерски ранг. От април 1946 г., до септември 1948 г., ректор. През 1950 г. държавен секретар във федералното канцеларство. 1951 г., в Департамента по външните работи. Председател на Комисията на европейската икономическа общност през 1958 г. Починал на 21.03.1982 г. в Шутзарт.“

Как да се обясни една толкова тежка биография? Започвайки от 1933 г., процесът на „вкарване в крак“, предназначен да контролира всички сектори на обществото, предполагаше попълването с кадри от нацистите и на най-малката асоциация. Започвайки със съществуващите асоциации, тук ще оставим, значи, „Националсоциалистическата федерация за

ПВО“, създадена през 1933 г. от Гьоринг, министър на авиацията на Райха. Няма да се спираме повече и на Националсоциалистическата асоциация за народно благоденствие, създадена през 1932 г. и, естествено, практикуваща култа към Хитлер. Членовете на партията водеха децата на забавачници под стрий: „Съв събрани ръце, с наведена глава, мислете винаги за шефа. Той ви дава ежедневи хляб и ви предпазва от това да бъдете в нужда“.

Най-проблематичното е активното съдействие на професор Холщайн на други две организации. Множество документи, извадени от федералните архиви, - Бундесархивът в Берлин и Кобленц, потвърждават, че професор Холщайн най-малкото е минимизирал отношенията си с националсоциализма. Федерацията на юристите националсоциалисти, основана през 1928 г. от Ханс Франк и присъединена към хитлеристката партия NSDAP (Националсоциалистическа работническа партия на Германия), стана през 1936 г. NSRB (NS-Rechtswahrendbund). Ханс Франк щеше да стане министър и губернатор – би трябвало по-скоро да се каже „налич“ на Полша. Членовете на NSRB се смятаха за „въплъщение на националсоциалистическата юридическа мисъл“. За да им помогне в тяхната мисия за нацифициране на германското право, Франк създа Академията по германско право. Валтер Холщайн работи там като експерт при няколко

45-те работни групи. Академията се наема също така да фазирира нова Европа чрез интензивен „обмен между фашистките и националсоциалистическите юридически истини, поддържащи от юристите, практикуващи науката и юриструденцията“. През август, върху декора на Капитолий се чества тази смразваща „настройка между фашизъм и националсоциализъм“. Първата конференция, организирана от Комисията за итало-германските юридически отношения, се провежда тук, в Рим, от 21 до 25 юни 1938 г. Във въстъпителната си реч министърът на Райха Ханс Франк се възпламенява: „Мислете по германски, действайте по германски, изповядвайте публично вашата германска същност и се гордеейте, че сте германци. Вие по-скоро ще предпочетете да умрете като германци, отколкото да отречете своя германски произход! От това дълбоко чувство за вашата раса произтича най-висшето правило за всяко ваше поведение към обществото! От тази вара в силата на нашия народ произтича нашата концепция по расовия проблем: според нашето законодателство германец е само този, който е с германска, тоест с арийска кръв“.

Навън, от висотата на своя бронзов постамент, фигурата на Марк Аврелий прави строга гримаса, докато ръката на мъдрия император сякаш предупреждава: „Не влизайте, неистинци!“ Във вътрешността, един млад учен с несигурна походка, афишира зад малките си очила своя невъзмутен вид. Професор Холщайн е седнал сред делегация от 15 юристи от високо ниво, водена от министъра на Райха Ханс Франк. Слушайки да се възхвалява религиозно „несравнимият законодателен гений на Мусолини и Хитлер“, младият учен Холщайн не подозира, че при цялата си ирония, след близо 20 години Историята ще го доведе отново тук, в Капитолий, за да подпише от името на постхитлерова Германия европейския договор, който трябва да сложи началото на нейното изкушение. Заречецелта му е да съдейства да се положат юридическите основи на обединението, щом веднъж оръжията са дали на германския Райх неговото европейско измерение: „Това е нова Европа“. Тези неща се развиват в хода на фамозното пътуване на Фюрера в Италия през май 1938 г., придружен от своите министри Хес, Гьобелс, Химлер, Фон Рибентроп и тоочно Ханс Франк. 500 лица, доско три специални влака ще бъдат приети тук в Рим от Мусолини и крал Виктор-Емануел, на една специално построена за събитието гара. Всекидневникът „Ла Нацияне“ ще публикува пълния списък на членовете на аристокрацията и германската буржоазия, както и на местната фашистка партия, които след гала вечерята ще присъстват на представянето на една опера на Верди в общинския театър.

Както стана дума по-горе, революционната ситуация ще настъпи все едно дали пролетариатът се е осъзнал и дали партията му е готова да я използва. Тогава обаче ще настъпят трудно удържими сътресения във всички сфери на живота и огромни човешки трагедии.

Девети септември е една от най-важните исторически дати не само за БСП, но и за целия български свят. Събитията от 1944 година трябва внимателно и постоянно да се изучават и изследват, за да се vadят важни и крайно необходими изводи и поуки. Защото милионите, които неолиберализмът, социалдемократията и социаллиберализмът създават, са опасни не само за левицата, но за цялото общество – за неговото настояще и бъдеще. БСП трябва колкото е възможно по-скоро да се отърси от тях и да погледне политическата реалност с нови очи; тя е длъжна да се върне към историческите си традиции и да осъзнае най-сетне своето предназначение в българската история.

А то винаги е едно и също. И води към една-единствена цел: социализъм!

ДЕВЕТИ СЕПТЕМВРИ КАТО ИСТОРИЯ...

и да се разреши поне един от най-важните проблеми, които антифашистката съпротива е трябвало да реши.

Пролетариатът „със съзнание в себе си“ и със „съзнание за себе си“

На 5 септември СССР официално обявява война на България.

Въстанието избухва на 6 септември и протича в продължение на няколко дни, като постепенно обхваща цялата страна. Обявено е свалянето на монархо-фашистката диктатура и назначаването на правителството на Отечествения фронт.

Социалистическата революция в България започва, както и в Русия през 1917 г., с въстание, което трябва да вземе политическата власт в цялата страна, за да се създа-

дат необходимите условия за смяна на собствеността върху средствата за производство и установяването на социалистическите икономически отношения и радикалното преобръване на целия общественно-политически, стопански, духовен живот. Заедно с това България щеше да се включи в последната фаза на Отечествения война на страната на антифашистката коалиция, с което трябва да придобие друг статут, чрез който да запази държавните си граници и да се спаси от тежките репарации, дължими от победените държави.

Ходът на българската политическа история към социалистическата революция на 9 септември 1944 година показва какво трябва да е поведението на пролетариата и на неговия политически из-

разител; че без съзнание „в себе си“ и „за себе си“ той никога няма да знае как да успее да подобри живота си и да изпълни историческата си мисия; че партията, която го изразява и защитава политически, трябва да е носител на класово съзнание и да не се поддава на изкушенията на либерализма и социалдемократизма и в тях да намира оправдания за своята колаборация с капитала и подвездане на онеправданите и експлоатираниите.

А то винаги е едно и също. И води към една-единствена цел: социализъм!

ГОЛЯМАТА ЛЪЖА ЗА ЕВРОПА

От стр. 9

Ние сме в навечерието на разпадането от силите на Оста на Втората световна война. Министър Ханс Франк благодари горещо на младия професор от Рошок Холщайн, като му изказва „своята адмирация за онова, което германската юриспруденция ви дължи“. Преди да добава надеждата си, че „в Италия ще стане възможно да се замени стерилната, но силна идея, произлязла от френската концепция за съюз на латинските семейства, с по-плодотворната програма на една германска школа. Единството и, следователно, съхранението на европейската юридическа култура могат, вярвам, да спечелят от това“.

Нацистският сановник, голям адмиратор на професор Холщайн, ще бъде осъден в Нюрнберг за военни престъпления и престъпления против човечеството и ще бъде обесен през 1946 г.

Личното инвестиране на университетския преподавател в делата на Райха ще получи нов импулс с конференцията, която той дава на 23 януари 1939 г. в „Ман и Омрич Келер“ в Рошок, относно „юридическата същност на Велика Германия“. Пред един партер, пълен с униформи, покорени от нацистката доктрина – един министър, редица светли на партията и на Вермахта, местни политици, колеги и студенти от университета, бъдещият архитект на Европейската общност обяснил със своя носов глас: „Създаването на великия Германски райх не е само един политически факт, един акт на Юрера с универсален обхват, един от тези актове, които разбъркват картата на Европа и отговарят на едно старо желание на народите... Това е и едно историческо и юридическо събитие от изключително значение. Необходимо е не само да се обнови старият разбит дом, а да се построи една по-широка, нова сграда, за едно семейство, което се разширява“.

Тук, в този голям замисъл, е наднационалната европейска идеология. Когато шепледира за своето назначение във Франкфурт през 1940 г., Холщайн ще спомене необходимостта да бъде близо до боината си майка, преди да припомни доказателствата, които вече е дал: „Работих безпроблемно с... всички департаменти на партията, особено с Дозентенбунд. В различни случаи университетът обикновено ме прави приоритет, както по време на един пратем в Университета, на който бяха държавният министър и всички многобройни авторитети на партията“... Деканът Холщайн ще бъде назначен през 1941 г. за

директор на Института за сравнително право във Франкфурт. Дозентенбунд, който той споменава, е четвъртата националсоциалистическа организация, с която Валтер Холщайн е бил ефективно свързан, според „Речника на лицата на Третия Райх“. Става дума за Федерацията на преподавателите национал-социалисти, създадена през 1935 г. от Рудолф Хес и при съединена към NSDAP, която контролираше политически университетското обучение и, разбира се, назначенията... В Бундесархива, в Берлин, намерих картата на името на Валтер Холщайн, датирана на 5 юли 1934 г. под номер 310212. Отговорните за федералните архиви ми довериха, че става въпрос за неговата карта на член на NSLL (Nationalsozialistischen Lehrerbundes, Националсо-

циалистическа лига на преподавателите, б. пр.). Хелмут Хайбер, научно безукорен историк, на когото беше възложена задачата да събере внушителната документация за процеса в Нюрнберг, се зае през десетилетията да възстанови досиетата на Канцлерството за периода от 1940 до 1945 г. и на Националсоциалистическата партия. В своето документно продължително проучване относно преподавателите по времето на Третия Райх, Хайбер класира университетските преподаватели в две глави с красноречиви заглавия: „опоненти, или безразлични“ (глава II), и такива, които той нарича „варващи“ (глава III). Именно тук, сред „варващите“ на Третия Райх изплува името на Холщайн: „След една анкета на Дирекцията на професорския корпус на Райха в началото на 1944 г., университетът във Франкфурт съобщава един списък, започващ с Валтер Холщайн и завършващ с Вилхелм Зигелмайер, съставен от 15 квалифицирани националсоциалисти служители с офицерски чинове и 26 други, интервенирали с „голяма мобилност в непознати пропорции на комплекса на Вермахта“. Те, разните многобройни авторитети на партията“... Деканът Холщайн ще бъде назначен през 1941 г. за

директор на Института за сравнително право във Франкфурт. Дозентенбунд, който той споменава, е четвъртата националсоциалистическа организация, с която Валтер Холщайн е бил ефективно свързан, според „Речника на лицата на Третия Райх“. Става дума за Федерацията на преподавателите национал-социалисти, създадена през 1935 г. от Рудолф Хес и при съединена към NSDAP, която контролираше политически университетското обучение и, разбира се, назначенията... В Бундесархива, в Берлин, намерих картата на името на Валтер Холщайн, датирана на 5 юли 1934 г. под номер 310212. Отговорните за федералните архиви ми довериха, че става въпрос за неговата карта на член на NSLL (Nationalsozialistischen Lehrerbundes, Националсо-

циалистически комисар, без да си член на нацистката партия или да си бил кръстен от двама от нейните членове, нито без да си дал достатъчно идеологически доказателства. Как е могъл Холщайн

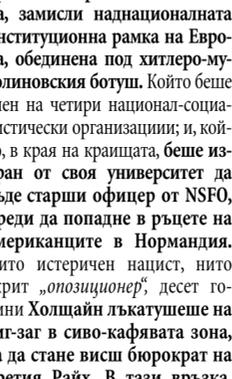
да се озове в такъв един списък, предложен от университета във Франкфурт, сред 15 офицерски инструктори по националсоциализма? В дъното на душата си професор Холщайн хранеше едно истинско очарование от армията. Неговата, малко мъчителна военна кариера, фактически беше започнала много по-рано, отколкото я показва по време на денацификацията. Той беше положил хиляди усилия пред властите през 1935 г., за да получи Пълния кръст на арtilерия, където веднага беше сметнат за медицински непригоден, преди през февруари 1936 г., и по-късно, да успее се ангажира като офицер от резерва. От Рошок и Франкфурт, до Мисисипи, минавайки през Вермахта, Холщайн почти никога не е престава да преподава на военните, задоволявайки своите две страсти: правото и униформата. От преподаването по частно право, сравнено с това по автосаксонското право на конкурентията, минавайки през преподаването на целите на националсоциализма, скромният и дискретен Холщайн, ще бъде през целия си живот професор в пълния смисъл на думата. Един преводач на

юридически и политически знания, адаптиращ своите курсове към потребностите на Историята. Преориентиращ се, по волята на Слънцето, един истински „слънчоглед“. Как човек да не бъде смутен от тази колекция от верноподанически чувства към националсоциалистическия режим от страна на Валтер Холщайн, там, където много други лица със съпоставимо ниво на отговорности бягаха, съпротивляваха се или се окопаваша, очаквайки по-добри дни? Ако този „пионер“ на наднационалната европейска интеграция, не е познат на широката публика, е един от редките, чието име не беше дадено на една от сградите в европейския квартал, това е просто, защото той е неубоен баща. Наистина, подреждането едно до друго на парчетата от официалните архиви оставя

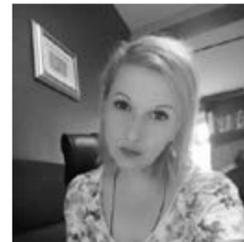

едно такова впечатление, че това не се нуждае от коментар. Иерарсите на Европа се преструваха, че не знаят нищо за тази история. Но и американците, техните поръчители, притежаваха всички информации. Следователно, има една лъжа чрез пропускане. Във Вашингтон и Бон знаеха. И тези, които знаеха, го паеха, криеха истината. Познаваха документите, които се намираха в Бундесархива в Берлин и Коленц, снимката върху микрофилма, на която се разпознава лейтенант Холщайн, офицер-инструктор по националсоциализъм, застанал до своя полковник във военна униформа. Германският преговарящ по договора, който учредява СЕСА, министърът, подписа Договора от Рим, председателят на Европейската комисия, беше значи една „личност“ от Третия Райх“ и на това основание, един от брилянтните умове, които разработваха точно наднационалната юридическа рамка на Велика Германия. Тоест, на един европейски Райх. По убеждение или от подлост го беше направил той? Беше ли психологически „обърнат“, след като стъпи в Новия свят, благодарение на правителствената програма за „превъзпитание“? Беше ли просто завоюван от една обя-

телна Америка, в която той виждаше новата империя, способна да обедини Запада по незнаният пътища? Този персонаж ме накара да мисля за робото-портрета на „коллаборатора“, ужасно банален, който рисува философът на тоталитаризма Ханна Арендт: „У него няма и следа, нито от солидни идеологически убеждения, нито от специфично зловредни мотивации. И единствената забележима характеристика, която той разкриваше в своето поведение... не беше глупостта, а липсата на мисъл“. Онова, от което трябва да се плашим днес повече от всякога, е липсата на съвест и отхвърлянето на човешкото мислене. Холщайн не е подозирван в това, че лично е убивал, нито пък депортирал хора. Но той е юристът, който на прага на Втората световна война, замисли наднационалната институционална рамка на Европа, обединена под хитлеро-муслиновския ботуш. Който беше член на четири националсоциалистически организации; и, който, в края на краищата, беше избран от своя университет да бъде старши офицер от NSFO, преди да попадне в ръцете на американците в Нормандия. Нито истеричен нацист, нито скрит „опозиционер“, десет години Холщайн лъжатушеше на зиг-заг в сиво-кафявата зона, за да стане висш бюрократ на Третия Райх. В тази връзка, той беше интелектуалният съучастник на една идеология, на един режим, който причини гибелта на от 60 до 80 милиона души, от които 45 милиона цивилни; и сред тях 6 милиона евреи, депортирани и убити в лагерите. Моего намерение не е да предизвикам един процес, то е да поставя въпросите, които имат значение в днешна Европа. Защо беше избрана такава фигура да представлява новата Германия, после да държи юздите на първите общности и да постави основите, със съдействието на една шепа просветени съдии, на един смъртоносен наднационален и меркантилен антренаж? Кой, значи, избра Холщайн? Представя ли си миналото на един ревностен пионер на интеграцията, по-късно осветен изцяло? Как са могли да върват, че бъдещите европейци – ние, на които продадоха изостаняването на техните нации, като цената, която трябва да платят, за да избегнат поватата на един нов Хитлер, не изпитват никакво безпокойство и няма да разберат, че са били измамани?

Превод от френски Петко ПЕТКОВ

Елена Гунчева

Миналият ден писах за американските бази в България. И се замислих какво би казал генерал Вазов, победителят при Дойран, какво би казал полк. Борис Дрангов, какво биха казали българските герои за това скотско и унизило положение на

АСФАЛТ ПАША НА ТУРНЕ

Простотията днес на Територията отбелязва нови върхове, достойни за Гинес. Това че Баце отново препуна с джипката на тур за овачии, вече не впечатлява никого. Изказванията му по време на турнето обаче къртят мивки. След като накара работник да му изравни пърста по пътя, за да мине, Баце разтопен заяви, че му било кеф. Да карал по ниви, след това по чакъл, а накрая по магистрала. Не знам дали е в нас грешката, ама защо ли се получава обратното - караш си по магистралата, лети чакъл, а по някое време, гледаш - нива! Която трябва да се ремонтира. Баце, понеже е убеден, че трябва сам да

От стр. 12

Тръгна с мене, по нареждане на посланика едно момче от „Кинтекс“, но първо се почерпихме в трапезарията със самоделно направена от бракувани български компоти ракия. (Алкохол в Либия не се продава и е забранен.) Голямо чудо се оказа това Лептис Магна, макар че е само отчасти разкрит (разкрива се улица по улица). Улиците прави, широки, с калдъръм застлани, а от страни - основите на сгради, зидове с едри дялани каменни блокове. Видяхме улицата на проститутките - един ленис, изрязан в ъгловия камък, служеше за показател на посоката. Централният площад - форумът е с огромни размери, сградите са величествени, все каменни, дву- и триетажни, строени за хилядолетия. Бродихме, гледахме и се опитахме да си представим какво чудо е било.

На следващия ден, 23 октомври, понеделник, ме качиха на един „Боинг“ и отлетяхме за града Севка в пустинята Сахара, която много исках да видя. Билети за самолета се взимат много трудно, ако легацията нямаме връзки, изключено беше да заминем по-рано от една седмица. Разписание не се спазва. За-

НАРОДЕ????

издържаме чужди войски на българска земя - дори без една битка, дори без съпротива, а само с мазните усмивки на политиците.

Вече ме е срам да гледам портрета на Левски. Той даде животът си за България, а сега под погледа му от портретът в кабинетите на политиците те продават България. Под овчото блеене на народа му. Народе!??? Къде си, народе? Какво бихме казали на Ботев, на Бенковски, на Райна Княгиня, на Капитан Петко войвода? Какво направихме от свободата, която те ни извоюваха, и за която мнозина дадоха живота си?

Какво бихме отговорили на Калояна, на цар Асеня, на Симеон Велики, на Крум Страшний? Те ни гледат от портретите, а ние без срам унищожаваме съградения от тях. Като се оправдаваме с избори, с невъзможност, с оправдания. Оправдаваме нашата страхливост.

Ние сме българци! Българи са били и онези, загинали във Върбишкия проход, но победили Никифор Геник, а българският владетел си е направил чаша от черепа му. Българи са били тези, отблъснали арабите при Константинопол по времето на

Тервел. Българи са били тези, разбили цветът на рицарите при Адрианопол от цар Калоян. Българи са били тези, победили при Клокотница. Българи са

били тези, които глава са си давали, но вяра не давали. Българи са били тези, за които свободата е била по-важна от живота и са го дали в Априлското въстание и при битката за Шипка. Българин е бил капитан Списаревски, пожертвал се, за да спаси небето над София от днешните ни "стратегически" съюзници.

А ние? Народе!??? Отговорете им.... ако можете. Ако можем. Аз не мога. Само ме е срам.

се хвали, защото го прави най-хубаво, поясни за „матрицата“, че асфалт не се яде, но асфалтът правел заводи, а заводите - заплати. Красота!

Ами, Баце, да те приземя. Асфалтът не прави заводи. Заводите ги правят, добра икономическа среда, образовани и компетентни кадри, добра покупателна способност, сигурно и стабилно законодателство, липса на корупция..... както виждаме, повече инвеститори избягаха, отколкото дойдоха. И да те питам защо чужденците в чуждите заводи получават по-големи заплати от българите? И има ли нещо вървено в слуховите, че има договореност меж-

ду правителството и чуждите инвеститори умислено да държат заплатите на българите ниски?

Баце, яж асфалт! И пръст! Омръзнаха ни глупостите ти, омръзнаха ни простотите ти, омръзнаха ни излагачиците ти по света и нас. Омръзна ни всички пари на данъкоплатците, тоест нашите пари, да ги влагат в строителство, защото от там най-лесно и много се краде. И да казваш, че ТИ си направил и построи. Ти един лев не си вложил в тази държава. Само си „усвоил“.

Срам ни е, Баце! Срам ни е от абсолютната простотия!

ЛИБИЯ ОТ ВРЕМЕТО НА ПОЛКОВНИК КАДАФИ

Племето берберци обитаващо кирпичения град в Гадамес

къснения от час, три до пет и седем часа, са нещичко обикновено. Опашките по аерогарите - страхотни, понякога билет имаш, а се оказва, че самолете е вече прегъплен от хора, всадени в аероплана без билети и т.н. По три-четири противки се правят на пътниците преди всяко качване в самолета, обръщат ги багажа наопи, ако легацията нямаме връзки, изключено беше да заминем по-рано от една седмица. Разписание не се спазва. За-

искат. Може би най-лошо се пътува със самолет в Либия от целия останал свят. Пътувал съм и в Нигерия, и в Монголия, но в Нигерия затъкнениата и обслужваното бяха все пак човешки.

Трябваше да се отпътува в 6 часа заранта, та станях в 4,30, събуден от страшни гръмотевици и трескотини. Оказа се дъждовна буря, която така бързо утихна, както и почна. На аерогарата, разбира се, не тръгнах-

ме навреме, два или три часа минаха, докато авиаторите се накаят. Гледах от прозореца на самолета каква е отдолу земята. В началото под нас - все равно и се виждаха, макар и мънички, селища, но по-нататък, започнаха да оредяват, земята става нахълмена и все по-жълта и пуста. Личат ясно зеленице кръгове от напоителните въртящи се съоръжения, където „зелената революция“ е заела терен. Но това са редки, весели кръгчета като жълтички сред необозримата пустиня. Виждат се изрязани дървесни пояси под форма на клетки и отново пасък. Хребетите, планинските възвишения, имат направлени изток-запад, личат си и отделни храсти с купчинки пасък около тях, събран все повече, личат и браздите на вятъра, където пасъкът е подебел - навътре в страната.

Продължава в следващия брой

БЪЛГАРИЯ НАД ВСИЧКО!

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Минчо МИНЧЕВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:
Проф. д-ик. н. Бончо АСЕНОВ
акад. Васил ГЮЗЕЛЕВ
Габриела МИХАЙЛОВА
(редактор)

д-р инж. Марин БЕЛОВЕВ
Проф. д-рр Нико СТЕФАНОВ
акад. Николай ХАЙТОВ

ст.н.с. Румен ВОДЕНИЧАРОВ
Проф. д-р ист. н. Тодор МИШЕВ
Фотографи Борис Марков

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА:
1000 София
ул. Пиротска №3
тел.: 02 985 23 07
тел./факс: 02 846-50-01

ИЗДАВА
"Втора Зора" ЕООД

Печат "Нюзпринт",
София, ул. "Таня Ва" 100

БАНКОВА СМЕТКА:
УниКредит БулБанк
IBAN BG43UNCR70001519963494
BIC

UNCRBG5F

Примат се оригинали по
стандарт 30 реда,
56 машинописни знака.
Ръкописи не се рецензират
и не се връщат.

Броят е приключен редакционно
на 30.08. в 14 часа.

Хонорари се изплащат в сряда
и четвъртък от 13 до 15 часа

ISSN 1310-8492

ЛИБИЯ ОТ ВРЕМЕТО НА

ПОЛКОВНИК КАДАФИ

Николай Хайтов

Продължение от бр. 35

Досега за „Великата река“ са похарчени, както вече казах, около 20 милиарда долара. Водопроводът се строи от стоманени тръби 4 метра в диаметър, 70 тона тежи всяка тръба. Возят ги специални камиони с товароподемност 100-120 тона - германски и американски мощни машини. С водата от „Великата река“ ще се извърши превръщането на Либия в обетована страна на модерното земеделие. Така се предполага.

Ишпеков ми даде една книга (ксерокопие) на Павел Шатев, един от солунските атентатори, който след залавянето му бил изпратен да излежава присъдата си в разположения сред пустинята затвор „Фезан“. Книгата е издадена 1927 година, описани са страшните мъки на заточениците и там прочетох някои интересни за мене неща, като например, че ръководителят на Македонската революционна организация Сарафов дал на Симеон Радев 15 000 франка от комитетската каса за ръководената от него печатна пропаганда. Няколко пъти са давани по 1000, по 2000 златни лева на Петър Манджуков за организиране взривяването на Отоманската банка в Цариград (Виж по този въпрос записките на лесовъда-революционер). За взривяване на Отоманската банка в Солун са били дадени на Орце 10 000 златни лева, плюс 1000 кг динамит. С други думи, Сарафов е седял зад тактиката на терор, финансирана от комитетската каса. Там са

отивали събраните пари за пушки в Среднородопието, а не за въстание. Остава да се види дали изобщо сарафовистите са имали намерение да вдигат народа на въоръжена борба.

В сладки приказки стигахме Гадамес. Това е либийски старинен град, втори такъв едва ли има на света. Застроен е с кирпич, отделни „апартаментчета“, всъщност – дупки, прилепявани с течение на времето, доизградени и вграждани в един грамаден блок, ако трябва да си послужим с наша дума, но „блок“, който обхваща целия град. Не личи отделна постройка, всичко е гигантски кошер, купище от кирпич с отделни в него клетки, т. е. жилища. Някои от тях са само по една стаичка.

През този кирпичен лабиринт криволичат улиците на града-мравуняк, преминават водопроводът и кана-

който обитателите на кошера дишат, без дори да се замислят, че може да им съкращава живота.

Малко отклониш ли се от главната улица, загубен си! Няма излизане, толкова са оплетени второстепенните улички, от които се влиза направо по стълби или без стълби в клетките на тоя кошер. Прозорци не забелязахме нито в едно помещение, а само дупки-отдушници, колкото да промушат един юмрук, и това е и за прозорец, и за виделина, и за вентилация.

Гадамес се обитава от едно племе, което е доста различно от така наречените либийци. Всъщност, в Либия живеят стотина по-главни племена, едно от които е „кадафи“, на което принадлежи и вожда на страната. Племето, обитаващо кирпичения град в Гадамес, се нарича **бербери**. Старо племе,

Лептис Магна - мъртвият каменен град.

лизацията, правите и „обратните“ води. Вьнка е слънце, вътре - полумрак и хладина. Всъщност това е главното преимущество на обитателите на този безкраен лабиринт. Тръгнахме по главната улица, не видях с какво е застлана, защото краката ни тупаха в една педя жълтеникав прах. При всяко тупане на всеки крак се вдигаше гъсто облаче прашуляк. Деца около нас тичаха, гонеха се, играеха, възрастни хора се движеха и произвеждаха непоносимо гъстия пушиляк,

известно от римската епоха като упорито и войнствено.

Освен с хора, в кирпичения град е пълно с кошари за овце. Блеят горките и те в тези спарени подземия. Там, където са трябвали греди, строителите са си послужили с палмови дървета. Те, като поостаряят, се разнищват, но държат.

Вътре, в кошера, има и джамия, а също малки площадчета, където на пейки се събират хора, белобради, с тояжки в ръцете, които седят и мълчат или си приказват.

ЧАВДАРЦИ

*Земята на Ботев и Левски
отново е робска земя.
Балканът с хайдушките песни
отново размирно запя.*

Христо КЪРПАЧЕВ

*Кой люби народа поробен
и пази завета велик -
на Левски завета бутновен -
при нас нека дойде войник.*

*Министри продават народа,
стражари бесилки коват.
Да вдигнем народа в тревога
избитите жертви зоват.*

*Народната мъка запали
в кръвта ни хайдушки пожар,
затуй сме ний знаме развяли,
тъй както развял бе Чавдар.*

*Със ботевски пламък в борбата,
на Левски с духа несломим
ний търсим в борбата разплата
и робски вериги рушим.*

*Кой люби народа поробен
и пази завета велик -
на Левски завета бунтовен -
при нас нека дойде войник.*

Страшен затвор би бил Гадамес за всеки жител, свикнал на слънце, но ето какво значи да се родиш ня-

ве. Видях, например, на един късометражен филм, как от втория етаж на Държавната сигурност в един град той къса книжа пред събралата се тълпа и ги хвърля на земята, за да оповести унищожаване на политическите досиета. Разрушава дори затвори по същия артистичен начин. Направи си театъра и след това изгражда на старите основи двойно по-голям и, разбира се, модернизиран. Изобщо, **той е човек на жеста**, каквото и да прави - изиграва го до свършенство - едно безценно качество за политик от неговата класа.

Кадафи е който сваля от трона му крал Идриз, последният крал на Либия. Свалили го заговорниците, начело с Кадафи, пиян в банята (добре си попиивал Идриз).

Забравих да кажа: температурата беше около 39 градуса, но понеже въздухът е сух, топлината не се усеща. Диша се леко. През цялото време, докато бях в Либия, навътре в страната, всъщност в пустинята, аз се радвах на чист, кристален въздух и на широки шосета, по които колите карат поне със 150 километра в час. Добре си починах на тоя чист въздух, въпреки че преминавахме понякога по 1000 километра дневно.

На 21 октомври бяхме в Гадамес, а на 22 октомври потеглихме с кола да разгледаме римския град Лептис Магна, който се намира на 120 километра от Триполи.

На стр. 11

къде и да си навикнал. Както ескимосите свикват със своите ледени дупки, както къртиците не страдат от липсата на виделина.

Надникнахме в магазините на Гадамес - видяхме, че са празни. Олио, брашно, захар - няма. Откакто Кадафи отворил границата с Тунис, оттам нахлуват дребни търговци и изкупуват всичките хранителни продукти, защото в Либия са евтини за тях.

Отварянето на границите с Тунис извършил лично Кадафи като сам е срутил с булдозер граничната барака. Той е цар на подобни театрални жесто-